

СЕКЦІЯ 11. ЖУРНАЛІСТИКА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-263-3/33>

Бабенко В. С.,

аспірант кафедри журналістики

Запорізького національного університету

Науковий керівник: Чернявська Л. В.,

доктор наук із соціальних комунікацій,

доцент, завідувач кафедри журналістики

Запорізького національного університету

КОНСТРУЮВАННЯ ТІЛЕСНОЇ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ / ЧУЖИЙ» В ІНТЕРНЕТ-МЕМАХ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПІД ЧАС ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ

З часу свого виникнення інтернет-меми здійснили еволюцію функцій і методів застосування. З'явившись як складова неформального міжособистісного спілкування нечисельної спільноти мережі інтернет з часом вони перетворилися на інструмент широкої дії. Серед іншого цей інструмент сприяв каталогізації соціальної пам'яті, задіювався в інформаційних війнах, брав участь у просуванні брендів, конструюванні іміджевих концептів політиків та офіційних державних ініціатив. С початком анексії Криму у 2014 році меми активно відображають події російсько-української війни. Після 24 лютого 2022 року, коли розпочалися повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України, ці стислі повідомлення не лише фіксували перебіг і хронологію подій, але й надавали їм критичну оцінку. Дієвим елементом функціональності мемів є маркери тілесності, які ідентифікують в інформаційному потоці сповіщень смислові категорії за ознаками «свій / чужий», посилюючи опір реципієнта перед деструктивними навіюваннями.

Метою роботи є аналіз специфіки конструювання маркерами тілесності бінарної опозиції «свій/чужий» в інтернет-мемах, що висвітлювали події російсько-української війни у період з 24 лютого по 24 квітня 2022 року. Для досягнення поставленої мети у тезах передбачається вирішення таких завдань: 1) підсумувати сучасні вітчизняні наукові розвідки присвячені ролі мемів у інформаційній війні

та пов'язати їх із проблематикою тілесності як символічно-знакової системи повідомлень; 2) окреслити роль маркерів тілесності в українській мемовтворчості, що конструюють уявний образ «свого» та «чужого».

Стислі інформаційні повідомлення, що впливають як емоційний подразник, миттєво поширюються і провокують реципієнта на реакції отримали серед журналістів-практиків та журналістикознавців назву «вірусний контент». Петренко О. послуговується поняттям «соціальної пандемії» на означення ситуації, коли певні настрої чи ідеї розповсюджуються у соціальних мережах інтернету інсталюючись у світоглядні пріоритети і систему цінностей реципієнтів [4, с. 34]. А одним з фактором поширення цієї «пандемії» є стійке бажання індивіда передати це повідомлення далі. Прикладом такого поширення і стали мему [4, с. 35].

Здатність мемів ефективно навіювати не лише інформацію, але й переконання та настрої перетворила їх на засіб пропаганди. У своїй рецензії на книгу британського репортера Дейвида Патрикаракоса «Війна у 140 знаках: як соціальні медіа змінюють військовий конфлікт ХХІ століття» Макух-Федоркова І. зазначає, що інтернет-мему в соціальних мережах разом із такими традиційними медіа як телебачення стали дієвими інструментами інформаційної війни Російської Федерації проти України [3, с. 220-221]. На думку Кирилук О. постфольклорні тексти, до яких належать мему, «можна трактувати як один із складників ведення інформаційної війни, оскільки за їх допомогою можна створювати й пропагувати власні цінності, а також руйнувати, знецінювати ворожі» [1, с. 239]. Полулях Ю. наголошує, що мем як одиниця соціальної пам'яті формується в знаково-символічній системі ідентичностей. В умовах інформаційної війни особливо виразною стає бінарна опозиція «свій / чужий», яка сприяє інсталюванню в свідомість одних смислів і протидії іншим [5, с. 104-105]. Аналізуючи інформаційні процеси в українському сегменті медіареальності після подій 20 лютого 2014 року Рущенко І. зазначає, що мему використовувалися для нагнітання страху та панічних настроїв, щоб знизити опір російській агресії. При цьому ворожа пропаганда використовувала такі образи «іншого» в комунікативному полі, як «бандеровець», «нацист», «правосек» [6, с. 12].

Конструювання образу «чужого» для посилення негативного ставлення певних соціальних груп є загальною практикою в процесі мемовтворчості. Чернявська Л. описує створення в англomовному комунікативному полі шаблонів для мемів, що дискримінують за ознаками раси, статі, віку, а також людей з інвалідністю [7, с. 339]. Однак, не менш дієвим методом у роботі мемів є конструюванні ідентичностей, з якими суб'єкт має високу мотивацію ідентифікувати

себе. Підсумовуючи аналіз українських мемів, що виникли як реакція на повномасштабне російське вторгнення в Україну Коваль Ю., Назаров М. та Оропай А. окреслюють головні функції таких повідомлень, а саме: висміювання та деморалізація ворога; підтримка національного духу народу України; ідеалізація особистості [2, с. 92].

Серед матеріалів, що ілюструють бінарну опозицію «свій / чужий» в інтернет-мемах на тему російсько-української війни можна означити шаблони «Привид Києва» та «Чмоня». Низка мемів під умовною назвою «Привид Києва» апелює до міської легенди про українського пілота, який за перші 30 годин російського вторгнення в Україну здобув 6 повітряних перемог у небі над Києвом. Простір соціальних мереж відреагував на історію про нього жартами, що ідеалізували уявну постать як чоловіка, гідного стати коханцем, чоловіком і батьком дітей для українок. Навколо цього мотиву створювалися меми, які поетизували постать «Привида Києва», насичуючи її контекстом нездоланного героїзму та сексуальної принаrodnості.

Мем «Чмоня» виник на підставі подій в березні 2022 року. Тоді українські військові взяли у полон Андрія Рязанцева, мобілізованого у самопроголошені проросійські квазідержавні утворення. Світлина із цим чоловіком у військовій формі викликала комічний ефект і стала вірусною спочатку в Tiktok, а потім і в інших соціальних мережах, де користувачі подарували йому назву Чмоня. Комічний ефект від знімки посилював її контраст з іміджем могутньої і безстрашної армії, що намагалася розповсюдити про себе у світових мас-медіа Російська Федерація. Мемтворчість гіперболізувала фізіологічні якості Андрія Рязанцева, щоб применшити уявлення про його боєздатність. А також підкреслювала враження розгубленості на його обличчі.

Таким чином, формуючи на тлі повномасштабного російського вторгнення бінарну опозицію «свій / чужий», українські меми деконструюють через маркери тілесності пропагандистський міф РФ про звитяжність і велич її армії. І паралельно з цим конструюють ідеальний образ українського військового, ототожнюючи його у неофольклорних матеріалах із билинними персонажами здатними на неймовірні вчинки.

Список використаних джерел:

1. Кирилук О. Л. Мова постфольклору в дискурсі інформаційної війни: концептуальні метафори, меми-концепти, ілюкутивний зміст. Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. 1988 p. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-196-1-31>
2. Коваль Ю., Назаров М., Оропай А. Меми як соціокомунікативна технологія в медіапросторі. *Сучасний масовокомунікаційний простір*:

- історія, реалії, перспективи* : матеріали науково-практичної конференції (Суми, 26–27 травня 2022 р.) / уклад. : І. Р. Жиленко, В. О. Садівничий. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 87–92.
3. Макух-Федоркова І. Вплив соціальних медіа в на еволюцію сучасних міжнародних конфліктів. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2020.Т. 8. С. 216–230. DOI: <https://journals.chnu.edu.ua/index.php/mediaforum/article/view/182>
 4. Петренко О. С. Мережеві ефекти комунікації у функціонуванні масової свідомості в період інформаційної війни. *Грані*. 2018. № 8. Т. 21. С. 30–39.
 5. Полулях Ю. Семіотична класифікація мемів гібридної війни (в контексті конфлікту на Донбасі). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2017. № 5. С. 102–112
 6. Рущенко І. Тактика керованого хаосу як інструмент гібридної війни. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2017. № 5. С. 5–28.
 7. Чернявська Л.В. Досвід дискримінації і тема дискримінації в мемах. *Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 14 трав. 2021 р. Київ, 2021. С. 337–340. URL: http://journ.univ.kiev.ua/nauka1/wpcontent/uploads/2021/05/Zbirnyk_human21.pdf#page=55 (дата звернення: 21.09.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-263-3/34>

Старков В. І.,

*аспірант факультету систем і засобів масової комунікації
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Науковий керівник: Підмогильна Н. В.,

доктор філологічних наук, професор,

*завідувач кафедри видавничої справи та міжкультурної комунікації
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

УКРАЇНСЬКА МОВА – ОСНОВА ДЕРЖАВНОСТІ ТА БОРОТЬБИ З РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ

Широкомасштабна війна, розпочата росією проти української держави, 24 лютого 2022 року, встановила останній рубікон так званого білінгвізму – двомовності, який полягав у певній перевазі української мови в ЗМІ та повільному використанні російської в повсякденному